

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

JEL Classification: L83; O14; Z30

Ковтуненко Ю. В., д.е.н., доцент
Національний університет «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-8528-605X>
y.v.kovtunenکو@op.edu.ua

Kovtunenکو Yu. DEcon, Associate Professor
Odessa Polytechnic National University

Пальжок Н.І., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національний університет «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0002-4085-1980>
palzhok.8141588@stud.op.edu.ua

Palzhok N., applicant for higher education of the first (bachelor's) level
Odessa Polytechnic National University

Тарутіна П.О., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національний університет «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-7907-5491>
tarutina.8088925@stud.op.edu.ua

Tarutina P., applicant for higher education of the first (bachelor's) level
Odessa Polytechnic National University

Бабиніна М.Ф., здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Національний університет «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-4055-625X>
babynina.8088922@stud.op.edu.ua

Babynina M., applicant for higher education of the first (bachelor's) level
Odessa Polytechnic National University

ВПЛИВ COVID-19 НА ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

У статті розглянуто ключові проблеми, зміни та обмеження в діяльності підприємств готельно-ресторанної індустрії в період Covid-19. Також розглянуто статистичні дані, що надають уявлення про стан та тенденції розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в період пандемії. Проаналізовано вплив пандемії коронавірусу (COVID-19), яка спричинила величезні перебої в роботі підприємств різних галузей. Виявлено низку проблем, з якими стикається готельний та ресторанный бізнес в Україні. Надано практичні пропозиції щодо виходу з кризи, упровадження яких дасть змогу зменшити рівень негативного впливу наслідків пандемії. Коронавірус завдав серйозних збитків готельному та ресторанныму бізнесам в Україні, на відновлення сектору може піти не один рік. Внаслідок цього майже вся світова економіка дала тріщину. Безліч галузей економіки у всьому світі втратили свої позиції, а мільйони людей втратили робочі місця. Все це негативно позначається на добробуті людей, їх фінансовому становищі та може призвести до великої економічної кризи.

Крім цього були накладені жорсткі обмеження на соціально-культурну сферу життя. Серед них можна виділити такі як, заборона відвідування масових святкових/спортивних заходів, закриття магазинів, кафе, салонів, готелів та інше, обмеження в пересуванні в межах країни та за кордон. Вітчизняний готельно-ресторанный бізнес одним із перших відчув на собі наслідки, які приніс із собою карантин. Це одна з тих галузей, де наявна жорстока конкуренція за місце «під сонцем» і існує необхідність постійно розвиватись, щоб задовольнити усі бажання клієнтів.

Через карантин люди були змушені забути про подорожі, кордони були закриті, а туристичні агенти змушені були повернути своїм клієнтам кошти за заброньовані тури. Карантинні заходи майже

повністю призвели до зупинки таких галузей економіки, як готельний та ресторанный бізнес, авіаперевезення, роздрібна торгівля тощо.

Ключові слова: готельно-ресторанный бізнес, підприємство, пандемія коронавірусу, розвиток, послуги.

IMPACT OF COVID-19 ON THE ECONOMIC STATE OF THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS

The article considers the key problems, changes and limitations in the activities of the hotel and restaurant industry in the period of Covid-19. We also consider statistical data that provide an idea of the state and trends in the hotel and restaurant business in Ukraine during the pandemic. The impact of the coronavirus pandemic (COVID-19), which caused huge disruptions in the work of enterprises in various industries, was analyzed. A number of problems faced by the hotel and restaurant business in Ukraine have been identified. Practical proposals for overcoming the crisis are provided, the implementation of which will reduce the negative impact of the pandemic. Coronavirus has caused serious damage to the hotel and restaurant business in Ukraine and it may take more than a year for the sector to recover. As a result, almost the entire world economy has cracked. Many sectors of the economy around the world have lost their positions, and millions of people have lost their jobs. All this has a negative impact on people's well-being, their financial situation and can lead to a major economic crisis.

In addition, severe restrictions were imposed on the socio-cultural sphere of life. These include, for example, a ban on attending public holidays / sports events, closing shops, cafes, salons, hotels, etc., restrictions on movement within the country and abroad. The domestic hotel and restaurant business was one of the first to feel the consequences of quarantine. This is one of those industries where there is fierce competition for a place "under the sun" and there is a need to constantly evolve to meet all the desires of customers.

Due to quarantine, people were forced to forget about travel, borders were closed, and travel agents were forced to reimburse their clients for booked tours. Quarantine measures have almost completely stopped such sectors of the economy as the hotel and restaurant business, air transport, retail and more.

Key words: hotel and restaurant business, enterprise, coronavirus pandemic, development, services.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Пандемія коронавірусної інфекції залишила свій відбиток на світовій економіці. Безліч галузей у всьому світі втратили свої позиції, а мільйони людей втратили робочі місця. Не оминуло це й готельно-ресторанный бізнес, який одним із перших відчув на собі наслідки, які приніс із собою карантин. Це галузь із високим рівнем конкуренції за місце «під сонцем», що має за мету максимально відповідати потребам споживачів, забезпечити їх високим рівнем комфорту, задовольнити будь-які побутові, гастрономічні та культурні запити гостей. Готельно-ресторанный бізнес є однією з найбільш динамічних та пріоритетних сфер економічної діяльності. З кожним роком вимоги до рівня цих послуг тільки зростають. Однак 2020 рік вніс свої корективи до райдужних планів розвитку власників бізнесу. Глобальна пандемія, викликана коронавірусом COVID-19, продемонструвала несумісність карантину з окремими сегментами ринку, провівши певну санацію та змінивши ландшафт ресторанного та готельного ринку. COVID-19 зазнав значних економічних збитків, через які, не підготовлені до пандемії, підприємства змушені були або закритись, або страждати від великих матеріальних втрат.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Праці таких вчених, як Чаркіна Т.Ю. (Чаркіна, 2021), Долбнєва Д.В. (Долбнєва, 2020), Якименко-Терещенко Н.В. (Якименко-Терещенко, 2021), Денков Д. (Денков, 2020), Жаліло Я.А. (Жаліло та Ковалівська, 2020), Ковалівська С.В. (Жаліло та Ковалівська, 2020) та ін. були присвячені дослідженню й аналізу розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Але дані роботи в напрямі аналізу ринку готельно-ресторанного господарства не торкаються особливостей діяльності компаній в період становлення нової ери ведення бізнесу, створеної COVID-19.

Цілі статті. Метою статті є дослідження проблем та можливостей розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах пандемії COVID-19.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. 2020 рік став переломним в житті всього світу. Це пов'язано зі спалахом епідемії, що отримала назву «Covid-19». Пандемія, викликана цією хворобою, на даний час вже призвела до тисячних людських втрат по всій Землі, наклала сурові обмеження на соціально-культурне життя населення та суттєво змінила погляди людей на життя. Коронавірус призвів до закриття багатьох підприємств, скороченням робочих місць.

Серед економічного занепаду, варто виділити вплив Covid-19 на готельно-ресторанну сферу. Значна частина готелів у 2020 році майже до літа залишалася зачиненою, не маючи можливості легально приймати клієнтів. Крім цього, обмежень зазнали і масові заходи, завдяки яким зазвичай збільшувався потік клієнтів з різних куточків як України, так і усього світу. Результатом стало те, що курорти, оздоровчо-рекреаційні об'єкти та туристичні комплекси майже повністю припинили своє функціонування (*Жаліло та Ковалівська, 2020; Ковтуненко, Ольшевська, Алексєнко та Савков, 2020*). Готельний бізнес опинився на паузі усередині весни. Втрачено було понад 320 млрд. дол. США, що більш ніж утричі більше, ніж при кризі 2009 року. У перші місяці пандемії кількість туристів у міжнародному масштабі знизилась на 56%, а наприкінці весни – вже на 98%.

В Україні у 2020 році відбулося падіння обсягів міжнародного туристичного прибутку на 78% у порівнянні з минулим роком. Близько 80% готельних підприємств декларували збитки, а 9% з них знаходяться на межі банкрутства. За оцінками експертів, відновлення даної сфери до рівня 2019 року може зайняти не менше 2-3 років. Втрати, які вже понесла Україна, можна оцінити у більш ніж 1,5 млрд. дол. США. Згідно опитування від Colliers International (Україна) та Vertex Hotel Group, збитки готелів нараховують колосальні суми: так 40% 5-ти зіркових готелів мали збитки в сумі від 3 млн. грн., 10% – 8 млн. грн. Більша половина (60%) 4-х зіркових готелів, оцінюють свої економічні втрати у розмірі від 500 тис. грн. до 3 млн. грн., 70% опитаних, що представляють готелі інших класів, оцінюють збитки у розмірі до 500 тис. грн (*Долбнева, 2020*).

З введенням адаптивного карантину справи у підприємців даної сфери значно покращились. Обмеження, пов'язані із закриттям кордонів сприяли значному розвитку внутрішнього туризму. Особливо популярними напрямками для цього стали курорти Закарпаття та Одещини. Так, за попередніми оцінками, частка валової доданої вартості у загальному обсязі по Україні складає 0,8%, тоді як за регіонами відзначають такі показники: Закарпаття – 1,7%, Одещина – 1,6%, Львівська область – 1,5%, Чернівецька, Івано-Франківська області та Київ – 1,1% (*Денков, 2020*).

Що ж до ресторанного бізнесу, то він також зазнав значних збитків. Очевидно, що сфера, яка користується найбільшою популярністю у населення зазнала найсильніших збитків. За даними аналітичного центру «Ресторани України» кількість закладів даного бізнесу скоротилась на 4 тисячі. У 2020 році працювало близько 18,6 тисяч закладів. Станом на початок 2021 року їх залишилось 14,7 тисяч. Об'єм ринку знизився на 30% і за рік рівнявся 14,1 мільярда гривень. За рік було втрачено близько 6 млрд. грн. За таких обставин на 25% збільшились масштаби доставки їжі, хоча це все одно не допомогло рестораторам перекрити всі їхні збитки (*Чаркіна, 2021*).

Загалом, у 2021 році ситуація значно покращилась. Близько 86% закладів ресторанного бізнесу змогли поновити свою діяльність, інші ж не впорались з наслідками пандемії та змушені були припинити своє існування. Динаміку змін роботи закладів ресторанного господарства можна докладніше розглянути на рис. 1.

Деякі ресторани, аби залишитись на плаву, займались виробництвом та доставкою напівфабрикатів, запускали онлайн-ресторани, скорочували персонал або зарплату. За

даними Національного банку України індекс очікуваної ділової активності (ІОДА) у травні цього року становив 50,5 п. п., у порівнянні з 46,9 п. п. у квітні (Якименко-Терещенко, 2021).

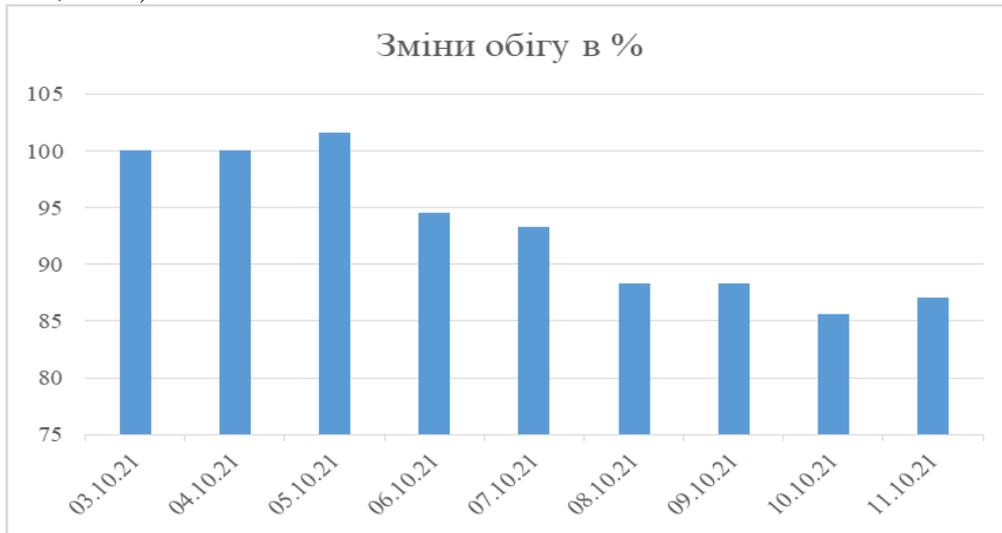

Рис. 1. Відсоток працюючих закладів під час пандемії

Джерело: (2)

Не менш важливим питанням була виручка ресторанів у період коронакризи. Відповідь була така: 24% опитаних респондентів відзначили, що їх виручка стала меншою у порівнянні з минулим роком, та склала 20%; 24% зазначили, що їх дохід склав 21-40%, а 19% – від 41 до 60%. 9 % опитаних також відзначили, що їх виручка була на рівні 61-80%; 8% опитаних мали дохід 81% та більше. При цьому 16% респондентів відповіли, що не займались підрахунками (3). Докладніше динаміку зміни товарообігу можна розглянути на рис. 2.

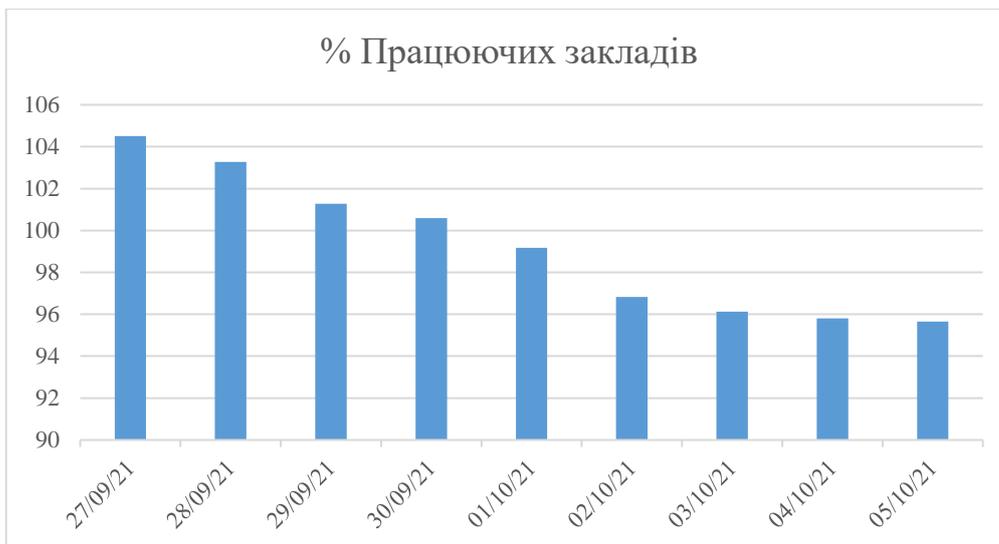

Рис. 2. Товарообіг ресторанних закладів під час пандемії

Джерело: (2)

Масштаби змін, спричинені коронавірусом, в обсязі послуг, які надаються готельно-ресторанною індустрією – вражають. Більш докладніше втрати, спричинені коронавірусом, та їх вплив на економіку можна розглянути у табл. 1.

Таблиця 1. – Аналіз обсягу реалізованих послуг готельно-ресторанної індустрії за роками*

	Код за КВЕД-2010	Обсяг реалізованих послуг, тис. грн			Гр, % 2020/2019	Тпр, %	Гр, % 2021/2020	Тпр, %
		II квартал 2019р.	II квартал 2020р.	II квартал 2021р.				
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	8474398,8	2257670,4	6858068,9	26,64	-73,36	303,76	203,76
Тимчасове розміщення	55	2710019,2	430748,2	1923180,1	15,89	-84,11	446,47	346,47
Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщення	55.1	2264482,1	380342,5	1732294,6	16,79	-83,21	455,46	355,46
Діяльність засобів розміщення на період відпустки та іншого тимчасового проживання	55.2	417639,4	41363,3	177133,9	9,90	-90,1	428,24	328,24
Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів	55.3	1574,2	-	-	-	-	-	-
Діяльність інших засобів тимчасового розміщення	55.9	26323,5	-	13751,6	-	-	-	-
Діяльність із забезпечення стравами та напоями	56	5764 379,6	1826 922,2	4934 888,8	31,69	-68,31	270,12	170,12
Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	56.1	4835743,1	1466946,8	3240886,3	30,33	-69,67	220,93	120,93
Постачання готових страв	56.2	806240,8	335525,8	1620512,9	41,61	-58,39	482,98	382,98
Обслуговування напоями	56.3	122395,7	24449,6	73489,6	19,97	-80,03	300,58	200,58

*розраховано авторами на основі даних (1)

З табл. 1 можна побачити, що у II кварталі 2019 року показник обсягу реалізованих послуг у сфері тимчасового розміщення й організації харчування склав 8474398,8 тис. грн. Після того, як у березні 2020 року в Україні було оголошено карантин з усіма наслідками, що впливають у плані обмеження роботи бізнесу, ресторатори були змушені закрити свої заклади. Ці дії можна безпосередньо спостерігати у показниках в таблиці, адже обсяг послуг в цей період знизився на 73,36% і склав 2257670,4 тис. грн.

Після того, як закінчився жорсткий режим карантину через COVID-19, ресторанний бізнес почав потихеньку відновлюватися, але слід зазначити, що наплив людей не спостерігався. Люди економили, деякі досі бояться відвідувати громадські місця, щоби не заразитися вірусом. Також гості менше відвідували ресторани та кафе, через те, що не працював громадський транспорт, пересуватися городом було складно. Аналізуючи обсяг реалізованих послуг у II кварталі 2021 року можна стверджувати, що

стан показника покращився та зріс на 203,76%, що в абсолютному вираженні складає 6858068,9 тис. грн. Якщо порівнювати дані 2019 року з 2021 роком, то варто констатувати той факт, що спостерігається тенденція розвитку та відновлення показника обсягу наданих послуг, але він ще не досягнув позначки 2019 року (1).

Висновки, обговорення та рекомендації. Таким чином, підбиваючи підсумок, можна з упевненістю сказати, що коронавірус дуже сильно вплинув на економічне становище будь-якої країни. Для готельно-ресторанного бізнесу це удар, однак, не був «смертельним», адже уже через рік всі показники з обсягу реалізованих послуг на даному ринку, які втратили свої позиції, стрімко почали повертати їх. І хоча багато підприємств припинили свою діяльність, ще більше залишилось «на плаву». Цьому значно посприяло те, що в країні ввели жорсткий карантин, масочний режим та обмежили роботу закладів масового скупчення людей. І хоча готелі це обійшло стороною, ресторани були змушені працювати лише «на винос» або доставку.

Але цей досвід дозволив багатьом закладам зрозуміти, як вистояти в таких ситуаціях та розробити нові стратегії для отримання прибутків. Якщо спалах коронавірусу чомусь й навчив бізнес, то це практичній доцільності наявності плану готовності до стихійних лих та забезпечення безперервності бізнесу. Будь-які існуючі плани, спрямовані на боротьбу з відновленням даних, втратою власності та безпекою, також мають бути додані елементи дій для захисту вашого бізнесу від несприятливих наслідків пандемії. Повідомлення та події спалаху постійні та динамічні. Кількість хворих зростає щодня, у зв'язку з чим очікується нова хвиля, яка знову може негативно вплинути на роботу всього бізнесу. Спільноти та підприємства по всьому світу відчують на собі наслідки вірусу. Важливо підготуватися відповідним чином, щоб не тільки компенсувати збитки, завдані цим спалахом, але й запобігти майбутнім збиткам у разі іншої надзвичайної ситуації. Активне управління страховими полісами, економія коштів та наявність комплексного плану готовності захистять вас, вашу команду та ваших клієнтів у довгостроковій перспективі.

Авторські внески

Концептуалізація: Ковтуненко Юрій
Зберігання даних: Бабиніна Марія
Формальний аналіз: Тарутіна Поліна
Придбання фінансування: Ковтуненко Юрій
Розслідування: Бабиніна Марія
Методика: Ковтуненко Юрій
Ресурси: Пальжок Наталія
Нагляд: Ковтуненко Юрій
Підтвердження: Ковтуненко Юрій
Візуалізація: Тарутіна Поліна
Написання: Пальжок Наталія

Список бібліографічного опису:

1. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення: 28.11.2021).
2. Новини сфери ресторанного бізнесу URL: <https://joinposter.com> (дата звернення: 26.11.2021).
3. Результати опитування операторів ресторанного ринку URL: <https://www.uara.org.ua/post/results-of-an-anonymous-survey-of-restaurantoperators> (дата звернення: 29.11.2021).
4. Денков Д. Вплив COVID-19 та карантинних обмежень на економіку України. 2020. URL: <https://www.kas.de/de/home>. (дата звернення: 25.11.2021).
5. Чаркіна Т.Ю. Стратегічні напрями управління готельно-ресторанним бізнесом в умовах кризи. *Економічна наука*. 2021. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/5.pdf. (дата звернення: 27.11.2021).
6. Долбнєва Д.В. Вплив Covid-19 на економіку країн світу, 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf (дата звернення: 30.11.2021).

7. Якименко-Терещенко Н.В. Визначення проблем розвитку готельно-ресторанного бізнесу на основні фінансово-статистичні звітності, 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/13.pdf (дата звернення: 30.11.2021).
8. Жаліло Я.А., Ковалівська С.В. та ін. Щодо розвитку туризму в Україні в умовах підвищених епідемічних ризиків. Національний інститут стратегічних досліджень. 2020. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf> (дата звернення: 30.11.2021).
9. Ковтуненко Ю.В., Ольшевська Д.О., Алексєєнко А.А., Савков Є.О. Особливості використання інноваційних технологій за сучасних умов у готельному та ресторанному бізнесі. *Бізнес Інформ*. 2020. №12. С. 195-201. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-195-201>.

References:

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].
2. Novyny sfery restorannoho biznesu URL: <https://joinposter.com> [in Ukrainian].
3. Rezul'taty opytuvannya operatoriv restorannoho rynku URL: <https://www.uara.org.ua/post/results-of-an-anonymous-survey-of-restaurantoperators>. [in Ukrainian].
4. Dyenkov D. Vplyv COVID-19 ta karantynnykh obmezen' na ekonomiku Ukrainy. 2020. URL: <https://www.kas.de/de/home>. [in Ukrainian].
5. Charkina T. Yu. Stratehichni napryamy upravlinnya hotel'no-restorannym biznesom v umovakh kryzy. *Ekonomichna nauka*. 2021. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/2_2021/5.pdf. [in Ukrainian].
6. Dolbnyeva D.V. Vplyv Covid-19 na ekonomiku krayin svitu, 2020. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-1_0-pages-20_26.pdf [in Ukrainian].
7. Yakymenko-Tereshchenko N.V. Vyznachennya problem rozvytku hotel'no-restorannoho biznesu na osnovni finansovo-statystychni zvitnosti, 2021. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/13.pdf [in Ukrainian].
8. Zhalilo Ya.A., Kovalivs'ka S.V. ta in. Shchodo rozvytku turyzmu v Ukraini v umovakh pidvyshchennykh epidemichnykh ryzykiv. Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen'. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/turyzm-v-ukraini.pdf> [in Ukrainian].
9. Kovtunenکو Yu.V., Ol'shevs'ka D.O., Alyeksyeyenko A.A., Savkov Ye.O. Osoblyvosti vykorystannya innovatsiynykh tekhnolohiy za suchasnykh umov u hotel'nomu ta restorannomu biznesi. *Biznes Inform*. 2020. №12. С. 195-201. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-195-201> [in Ukrainian].

Дата подання публікації 05.12.2021 р.